

**LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS MINISTERIJA IR
LIETUVOS RESPUBLIKOS MIŠKŲ ŪKIO MINISTERIJA**

**Į S A K Y M A S
DĖL MAŽŲJŲ GAMTOS TURTŲ NAUDOJIMO TAISYKLIŲ PATVIRTINIMO**

1996 m. rugpjūčio 14 d. Nr. 113/149
Vilnius

Siekdami užtikrinti racionalų laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų, riešutų, nendrių ir kitų šalies mažųjų gamtos turtų naudojimą, sudaryti sąlygas jiems gausinti,

ĮSAKOME:

1. Patvirtinti Mažųjų gamtos turtų naudojimo taisykles (pridedama).
2. Pavesti regionų aplinkos apsaugos departamentams ir rajonų aplinkos apsaugos agentūroms, miškų urėdijoms ir valstybiniams parkams kontroliuoti, kaip laikomasi šių taisyklių.
3. Paskelbti Mažųjų gamtos turtų naudojimo taisykles „Valstybės žiniuose“.

APLINKOS APSAUGOS MINISTRAS

BRONIUS BRADAUSKAS

MIŠKŲ ŪKIO MINISTRAS

ALBERTAS VASILIAUSKAS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos
ministerijos ir Lietuvos Respublikos
miškų ūkio ministerijos 1996 m. rugpjūčio 14
d. įsakymu Nr. 113/149

MAŽŪJŲ GAMTOS TURTŲ NAUDOJIMO TAISYKLĖS

1. BENDROS NUOSTATOS

1.1. Mažųjų gamtos turtų naudojimo taisyklės (toliau vadinamos taisyklėmis) nustato mažųjų gamtos turtų naudojimo tvarką Lietuvos Respublikoje.

Mažųjų gamtos turtų naudojimas – tai grybavimas, uogavimas ir kitų laukinių vaisių rinkimas, riešutavimas, vaistažolių ir vaistinės žaliavos rinkimas, sulos leidimas, medžių žievės, karnų ir tošies lupimas, kelmų ir dervuolių rovimas, kalėdinių eglių kirtimas, savaiminukų sodmenų iškasimas, šakelių bei vytelių pjovimas, miško paklotės ėmimas, šienavimas, gyvulių ganymas, avilių bei bitidžių išdėstymas ir vynuoginių sraigių rinkimas miško žemėje, taip pat vaistažolių ir vaistinės žaliavos rinkimas, nendrių pjovimas ir vynuoginių sraigių rinkimas kitose žemėse ir teritorijose.

1.2. Valstybės saugomose teritorijose ar specialios paskirties vietose (zonose) mažųjų gamtos turtų naudojimas leidžiamas, jeigu tai neprieštarauja tų teritorijų apsaugos ir kitiems jų paskirtį bei veiklą nustatantiems įstatymams ar teisės aktams arba tai laikinai neuždrausta rajonų ir miestų savivaldos institucijų sprendimais.

Pastaba. Rezervatuose (visą laiką) ir ornitologiniuose draustiniuose (nuo balandžio 1 d. iki rugsėjo 1 d.) mažųjų gamtos turtų naudojimas draudžiamas.

1.3. Privačiuose miškuose, esančiuose ne toliau kaip 100 m nuo jų savininkų sodybų, mažųjų gamtos turtų naudojimas leidžiamas, jei tam neprieštarauja šių miškų savininkai.

1.4. Vaistažolių ir vaistinės žaliavos rinkimas, nendrių pjovimas ne miško žemėje leidžiamas, jeigu tam neprieštarauja tų žemių valdytojai ir savininkai.

1.5. Taisyklės netaikomos:

1.5.1. ruošiant šakeles, pumpurus, lapus, spyglius ir žievę nuo medžių, nukirstų pagal nustatytą tvarką išduotus leidimus (šie medžiai su žieve ir šakomis laikomi nenukirstą mišką pirkusio ar nemokamai gavusio juridinio ar fizinio asmens nuosavybe);

1.5.2. kertant kalėdines eglutes, ruošiant vaistinę žaliavą, pjaunant nendres ar ruošiant kitą produkciją specialiai tos produkcijos auginimui skirtose vietose (soduose, plantacijose ir pan.).

1.6. Grybavimo miškuose tvarką reglamentuoja Grybavimo Lietuvos miškuose taisyklės (patvirtintos Aplinkos apsaugos ir Miškų ūkio ministerijų).

1.7. Vynuoginių sraigių rinkimą reglamentuoja Vynuoginių sraigių rinkimo taisyklės (patvirtintos Aplinkos apsaugos ministerijos).

1.8. Visi mažuosius gamtos turtus naudojantys fiziniai ir juridiniai asmenys privalo laikytis Aplinkos apsaugos, Miškų ir kitų Lietuvos Respublikoje galiojančių įstatymų bei teisės aktų, reglamentuojančių šių turtų naudojimą.

2. TEISĖ NAUDOTI MAŽUOSIUS GAMTOS TURTUS

2.1. Teisė naudoti mažuosius gamtos turtus suteikiama išduodant leidimus.

Leidimai išduodami:

- 1) kelmams ir dervuoliams rauti;
- 2) vytelėms ir šakelėms pjauti;
- 3) kalėdinėms eglutėms kirsti;
- 4) miško paklotei imti;
- 5) sulai leisti;

- 6) žievei, tošiai, karnoms lupti nuo augančių krūmų;
- 7) šienauti miško žemėje;
- 8) gyvuliams ganyti miško žemėje;
- 9) savaiminukų sodmenims kasti;
- 10) riešutauti iškertant lazdynus;
- 11) nendrėms pjauti.

2.2. Leidimus naudoti mažuosius gamtos turtus valstybinėje miško žemėje išduoda miškų valdytojai ar jų pavedimu struktūrinių padalinių vadovai.

2.3. Privačiuose miškuose teisę naudoti mažuosius gamtos turtus, išskyrus uogavimą, grybavimą, riešutavimą (nekertant lazdynų), vaistažolių rinkimą toliau kaip 100 m nuo miško savininkų sodybų, suteikia miško savininkai.

2.4. Leidimus nendrėms pjauti išduoda rajonų aplinkos apsaugos agentūros. Išduodant leidimus nendrėms pjauti išnuomotuose valstybinio fondo vandens telkiniuose, suderinama su jų nuomininkais.

2.5. Išduoti leidimai panaikinami, kai:

- 1) žemė (miškas), kurioje atliekami darbai, nustatyta tvarka paimama kitiems tikslams;
- 2) leidimas buvo išduotas arba darbai buvo atliekami nesilaikant taisyklių ar leidime nurodytų reikalavimų;

3) gavęs leidimą asmuo atsisako mažųjų gamtos turtų naudojimo teisės.

2.6. Išnuomojant miško plotus mažiesiems gamtos turtams naudoti, privaloma sudaryti sutartį su miško valdytoju ar savininku.

2.7. Miškų valdytojai ir savininkai privalo kontroliuoti, kaip miško naudotojai laikosi šių taisyklių ir leidime nurodytų reikalavimų.

2.8. Lietuvoje įregistruotos visų rūšių įmonės, kurių įstatuose nurodyta veikla susijusi su grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių naudojimu, privalo gauti leidimus grybų, laukinių uogų ir vaisių, vaistinių augalų (ar jų dalių), nendrių supirkimui. Leidimus išduoda Aplinkos apsaugos ministerija.

3. MAŽŪJŲ GAMTOS TURTŲ NAUDOJIMO TVARKA

3.1. Uogavimas ir laukinių vaisių rinkimas

3.1.1. Bruknes leidžiama rinkti tik joms prinokus, bet ne anksčiau kaip nuo rugpjūčio mėnesio pirmojo šeštadienio.

3.1.2. Spanguoles leidžiama rinkti tik joms prinokus, bet ne anksčiau kaip nuo rugsėjo mėnesio pirmojo šeštadienio.

3.1.3. Mėlynės bei kitas laukines uogas ir vaisius leidžiama rinkti tik jiems prinokus.

3.1.4. Uogaujant draudžiama rauti, laužyti ar kitaip niokoti uogienojus, naudoti specialias šukas ir kitas mechanines priemones, žalojančias uogienojus.

3.1.5. Renkant dygliuotojo šaltalankio, šermukšnio, gudobelių, erškėčių, kadagio, kitų medžių ar krūmų uogas bei vaisius, draudžiama pjaustyti, kapoti, laužyti ar kitaip žaloti šių medžių ar krūmų šakas ir kamienus.

3.2. Riešutavimas

3.2.1. Riešutus leidžiama rinkti tik jiems prinokus.

3.2.2. Riešutaujant draudžiama pjauti, kirsti, laužyti ar kitaip žaloti lazdynus.

Pastaba. Lazdynus, augančius plynam kirtimui atrėžtoje biržėje, kuri ne vėliau kaip po metų bus iškirsta, riešutaujant leidžiama nukirsti.

3.3. Vaistažolių ir vaistinės žaliavos rinkimas

3.3.1. Laukinės floros rūšių vaistiniai augalai Lietuvos Respublikoje vaistinei žaliai ruošti naudojami atsižvelgiant į atskirų rūšių natūralius išteklius.

Paruošas vaistažolių rūšių, kurių ištekliai šalyje yra riboti, Aplinkos apsaugos ministerija gali limituoti ar uždrausti.

Pastaba. Draudžiama rinkti į Lietuvos raudonąją knygą įrašytų rūšių augalus (ar jų dalis) be atskiros Aplinkos apsaugos ministerijos leidimo.

3.3.2. Renkant vaistinius augalus ar jų dalis (toliau vadinama augalais), būtina laikytis nustatytų rinkimo sąlygų.

3.3.3. Ruošiant žolę, lapus, žiedus (žiedynus), vaisius, privaloma palikti ne mažiau kaip 30 procentų, šakniastiebius ir šaknis – 70 procentų nepažeistų augalų ar jų sąžalyno; pumpurų bei lapų leidžiama surinkti ne daugiau kaip 40 procentų nuo vieno medžio.

3.3.4. Augalus leidžiama rinkti tik tankiuose ar vidutinio tankumo jų sąžalynuose. Draudžiama juos rinkti, jeigu auga retai, mažame plote.

Pastaba. Plotuose, kur keičiama žemės paskirtis, leidžiama rinkti visus augalus.

3.3.7. Sumedėjusių augalų pumpurai renkami tik nuo šoninių šakų ir ne aukščiau kaip 1/3 medžio aukščio.

3.3.8. Renkant daugiamečius žolinius augalus, kurių vaistinė žaliava yra žolė, leidžiama nupjauti žydinčias viršūnes (kiečiai, sukatžolė, raudonėlis, kraujažolė, jonažolė) arba visą antžeminę dalį (čiobrelis, saulašarė).

Pastabos: 1. Gailio leidžiama pjauti tik vienamečius šoninius ūglius.

2. Vienamečių rūšių augalus rauti su šaknimis leidžiama, o daugiamečių – draudžiama.

3.3.9. Renkant nuo medžių ir krūmų pumpurus, žiedus, vaisius, draudžiama laužyti šakas ar kitaip žaloti medžius (krūmus).

Pastabos: 1. Renkant beržo ir tuopos pumpurus, liepų žiedynus, alksnio kankorėžėlius, leidžiama nupjauti smulkias šakeles.

2. Pušies pumpurus leidžiama rinkti tik juos skabant.

3.3.10. Vaisius ir sėklas leidžiama rinkti tik visiškai joms subrendus ir nunokus.

3.3.11. Renkant pataiso sporas, varputės kerpamos pradėjus joms gelsti.

3.3.12. Šaknis ir šakniastiebius leidžiama kasti rudenį, kai antžeminė augalo dalis baigia vegetaciją (gelsta lapai), arba anksti pavasarį.

Pastaba. Miškinės sidabražolės šakniastiebiai kasami butonizacijos-žydėjimo fazėje.

3.3.13. Šaknis ir šakniastiebius leidžiama ruošti iškasant tik gerai išsivysčiusius augalus ir išsaugant jaunos.

3.3.14. Jeigu kasamų augalų sėklos neišbirusios, jos surenkamos ir pasėjamos į iškastas vietas.

3.3.15. Vaistažolių supirkimo vietose turi būti iškabinta informacija apie vaistinių augalų žaliavos rinkimo tvarką.

3.4. Žievės, tošies ir karnų lupimas

3.4.1. Lupti žievę, tošį ir karnas nuo augančių medžių draudžiama.

3.4.2. Lupti žievę, tošį ir karnas nuo augančių krūmų leidžiama, jei jie auga plotuose, kur miškas ne vėliau kaip po metų bus kertamas plynai. Šaltakšnio ir gluosnių krūmų žievę leidžiama lupti ir kituose plotuose, iškertant iki 1/5 stiebų. Kirsti leidžiama tik tuos stiebus, kurių skersmuo 5 cm aukštyje nuo žemės paviršiaus yra ne mažesnis kaip 1,5 cm.

3.5. Medžių ir krūmų šakelių bei vytelių ruošimas

3.5.1. Šakeles leidžiama pjauti nuo augančių medžių ten, kur tai neturės neigiamos įtakos medynui, arba nuo tų medžių, kurie jau numatyti iškirsti. Konkretias vietas nustato miškų savininkai ar valdytojai.

3.5.2. Kai medžiai nenumatyti iškirsti, šakeles leidžiama pjauti tik nuo ne žemesnių kaip 2 m aukščio medelių ir ne aukščiau kaip iki trečdalis jų aukščio.

3.5.3. Pjaunant šakeles, gali būti leidžiama arba reikalaujama nukirsti šakas, nuo kurių jos pjaunamos, arba nugenėti medžius, nuo kurių pjaunamos šakelės, iki tam tikro aukščio.

3.5.4. Vyteles leidžiama pjauti miškų ir žemių savininkų ar valdytojų nustatytose vietose ir tik nustatytą kiekį.

3.6. Sulos leidimas

3.6.1. Sulą leisti galima iš tų medžių, kurie bus kertami ne vėliau kaip po 5 metų.

3.6.2. Sulą leisti iš medžių, kurių skersmuo mažesnis kaip 20 cm, draudžiama.

Pastaba. Medžių, kurie bus iškirsti ne vėliau kaip po metų, sula leidžiama ir iš plonesnių medžių.

3.6.3. Toje vietoje, kur bus gręžiama skylė, leidžiama, nepažeidžiant luobo, nudrožti žiauberį.

3.6.4. Skylės sulai leisti gręžiamos ne aukščiau kaip 1 m nuo žemės paviršiaus.

3.6.5. Skylės skersmuo neturi viršyti 2 cm.

3.6.6. Skylės gylis medienoje neturi viršyti 3 cm.

3.6.7. Tarpai tarp išgręžtų skylių turi būti ne mažesni kaip 20 cm.

3.6.8. Baigus leisti sulą, skylės turi būti užkalamos mediniais kaiščiais.

Pastaba. Privačių miškų savininkams, leidžiantiems sulą asmeniniam naudojimui, apribojimais netaikomi.

3.7. Kelmų ir dervuolių rovimas

3.7.1. Kelmus ir dervuolius rauti (sprogdinti) leidžiama plyno kirtimo biržėse, kurias numatoma dirbtinai apželdinti arba paversti ne miško plotais, taip pat atrankinio kirtimo biržėse. Nepakenkiant augančiam medynui, dervuolius galima išrauti ir kitose vietose.

3.7.2. Kelmus ir dervuolius draudžiama rauti arčiau kaip 50 m nuo vandens telkinių ir šlaituose, kurių nuolydžio kampas yra didesnis negu 100.

3.7.3. Po kelmų ir dervuolių rovimo likusios duobės turi būti užlygintos.

3.7.4. Kelmų ir dervuolių rovimo būdas, technikos privažiavimo keliai, sandėliavimo vietos, taip pat būtinas išsaugoti pomiškis (plotas, kiekis, rūšys) nurodomi leidime, o privačiuose miškuose šios sąlygos suderinamos su miško savininku.

3.8. Savaiminukų sodmenų iškasimas

3.8.1. Savaiminės kilmės medžių ir krūmų sodmenis leidžiama kasti miškų ir žemių savininkų ar valdytojų nurodytose vietose ir nustatytą kiekį.

3.8.2. Po savaiminukų sodmenų iškasimo likusios duobės turi būti užlygintos.

3.9. Kalėdinių eglių kirtimas

3.9.1. Eglutes leidžiama kirsti miško plotuose, kurie ne vėliau kaip po metų bus paverčiami kitomis naudmenomis, taip pat savaiminės ir kultūrinės kilmės jaunuolynuose bei kitose vietose, kur eglaitės reikia (galima) iškirsti atliekant ūkinius darbus.

3.9.2. Eglių kirtimo vietas ir kiekį nustato miškų savininkai ar valdytojai.

3.10. Šienavimas miško žemėje

3.10.1. Šienauti leidžiama miške esančiose aikštėse, pelkėse, kvartalinėse linijose, kitose ne miško auginimui skirtose miško žemėse, taip pat retuose (iki 0,4 skalsumo) medynuose, kuriuose nėra galimybių miškui savaime atželti.

3.10.2. Kirsti krūmus pievai išvalyti gali leisti miškų savininkai ar valdytojai (valdytojai apie tai įrašo leidime).

3.11. Miško paklotės ėmimas

3.11.1. Miško paklotę leidžiama imti:

- 1) tarpuose tarp kelio ir priešgaisrinės mineralizuotos juostos;
- 2) ne toliau kaip 5 m nuo kelio, kvartalinės linijos ar pušų jaunuolyno (kai nėra priešgaisrinės mineralizuotos juostos);
- 3) plynam kirtimui atrėžtose ir plynai iškirstose biržėse, kurias būtina dirbtinai apželdinti;
- 4) plote iki 100 m nuo pastatų;
- 5) privačių miškų savininkai miško paklotę savo poreikiams savame miške gali imti ir kitose vietose.

3.11.2. Miško paklotę draudžiama imti šlaituose, kurių nuolydžio kampas didesnis nei 100.

3.12. Avilių ir bitidžių išdėstymas miško žemėje

3.12.1. Avilių ar bitidžių išdėstymo vietą ir sąlygas būtina raštu suderinti su miškų valdytojais ar savininkais.

3.12.2. Miškų valdytojai ar savininkai, prieš naudodami chemines medžiagas teritorijoje, esančioje arčiau kaip 5 km nuo avilių išdėstymo vietos, privalo apie tai ne vėliau kaip prieš 5 dienas raštu įspėti bičių savininką.

3.12.3. Vietose, kur išdėstomi aviliai ar bitidės, leidžiama statyti ir laikinus statinius (sandėliukus) bityno reikmenims laikyti.

3.13. Nendrių pjovimas

3.13.1. Nendres pjauti leidžiama visuose vandens telkiniuose, pelkėse ir užpelkėjusiose žemėse, nepriklausomai nuo jų nuosavybės formos.

3.13.2. Vandens telkiniuose nendres pjauti leidžiama nuo lapkričio 1 d. iki kovo 31 d.

3.13.3. Vandens telkiniuose nendres pjauti leidžiama statmenai kranto linijai 100 m ruožais, tarp jų paliekant tokio pat pločio nepjautus ruožus.

3.14. Gyvulių ganymas miško žemėje

3.14.1. Ganyti gyvulius leidžiama miško žemėje esančiose aikštėse, pelkėse, inžinerinių tinklų linijose, kvartalinėse linijose, priešgaisriniuose proskiebiuose, kitose ne miško auginimui skirtose vietose, taip pat III-IV miškų grupių pusamžiuose ir pribrežtančiuose medynuose, išskyrus ažuolynus ir liepynus.

3.14.2. Avis ir ožkas leidžiama ganyti tik ne miškui auginti skirtose vietose.

3.14.3. Privačiuose miškuose gyvulius ganyti leidžiama ir kitose vietose, išskyrus kirtavietes ir jaunuolynus iki 20 metų amžiaus.

3.14.4. Gyvulius privaloma ganyti aptvertose ganyklose arba juos rišti, kitais atvejais gyvulius turi nuolat prižiūrėti piemuos.

3.14.5. Miško žemėje gyvulius į ganyklas leidžiama vesti arba ginti keliais, kvartalinėmis bei inžinerinių tinklų linijomis, taip pat aptvertomis praginomis. Jų vietas nustato miškų valdytojai arba savininkai.

3.14.6. Valstybinių miškų pusamžiuose ir pribrežtančiuose medynuose vieno suaugusio gyvulio ganymui lapuočių miške turi būti skiriama ne mažiau kaip 5-10 ha, mišriame – 10-20 ha, spygliuočių – 20-40 ha, jauniklių ganymui skiriamas perpus mažesnis plotas.

4. ATSAKOMYBĖ UŽ TAISYKLIŲ NESILAIKYMĄ

4.1. Asmenys, pažeidę taisyklių reikalavimus, atsako Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

4.2. Taisyklių reikalavimų laikymąsi kontroliuoja Aplinkos apsaugos ir Miškų ūkio ministerijų įgaliotos tarnybos.
